

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

DÍSZLETTERV ÁTDOLGOZÁSA

SZJSZT-12/09/1

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság megkeresése

A bíróság által feltett kérdések

1. Miben áll a díszlettervező szakmai munkájának lényege az alkotói folyamatban erős képi, tér-, illetve látványvilággal rendelkező rendezővel való együttműködés, kölcsönös inspiráció jegyében?
2. Az ősbemutató díszletének létrehozását az alkotás folyamatában vizsgálja a Szerzői Jogi Szakértő Testület a lefolytatott bizonyítási eljárás alapján annak bírósági megállapítása mellett, hogy a darab díszleteit a 37. sz. tárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolt F/1-F/9. alatti rajzok szerinti tartalommal a felperes készítette el L. M. „díszletleírása” és O. P. kétszintes (emelvényes) díszlettervezői koncepciója figyelembevételével. Utóbbi rendezői koncepció mennyiben volt meghatározó a művészi alkotói folyamatban?
3. Az ősbemutató ilyen alkotói folyamat eredményeként létrejött díszlete az 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1. § (2) bekezdés *n*) pontja szerint védelem alatt áll-e? Térjen ki a testület a díszletek alaprajzi elhelyezkedésére, a térforma és a játéktér elrendezésére, a mozgás mechanizmusára, a helyszínváltozások megvalósítására, a darab különböző helyszíneinek térbeli elhelyezéseire a forgó és a felső szint segítségével, a bútorzatok elhelyezkedésére az egyedi, eredeti jelleg megítélésénél.
4. Önálló alkotómunkaként jelenik-e meg a díszletben O. P. rendező kétszintes (emelvényes) díszlet kialakítására vonatkozó rendezői koncepciója, önálló védelem tárgyát képezi-e? Igenlő válasz esetén az Szt. szerinti minősítést végezze el a testület!
5. Annak figyelembevételével, hogy a soproni előadás nagyszínpadi díszletét készítő harmadrendű alperest kötötték a szerzői, társszerzői instrukciók, a darabot 1991-től rendező O. P. lényegi rendezői koncepciója, ekként a kétszintes, emelvényes díszlet kialakításának koncepciója, s az elsőrendű alperes részéről a realista stílusú előadás igénye, a „Légy jó mindhalálig” c. musical soproni előadásának díszlete
  - önálló műnek tekintendő-e, az eredeti műnek járó jogvédelem megilleti-e, avagy
  - az Szt. 29. §-a szerinti átdolgozásnak tekintendő? Az átdolgozás megítélésénél az ősbemutatót követően a soproni előadásig a felperes által készített, átdolgozott díszletterendszer elemeit a szükséges körben vonja vizsgálatába a Szerzői Jogi Testület!

6. Ha és amennyiben szerzői jogi szempontból e végzés 2. pontja szerinti tartalommal a felperes által készített díszlet átdolgozásának tekinthető a soproni előadás díszlete, ez esetben minősítse a másod- és harmadrendű alperes tevékenységét a felperest megillető szerzői jogi védelem tárgyi körével összefüggésben. A másodrendű alperes rendezőként a játék- és látványtervezői munkákat is, míg a harmadrendű alperes a díszletterveket, szcenikai munkákat végezte.

Ad.1. A kérdés megválaszolása során az eljáró tanács először a díszlettervezői tevékenységnek a művek színpadra állításának folyamatában betöltött szerepét általánosságban vizsgálta meg, ezt követően a rendelkezésére álló dokumentációk alapján a díszlettervező és a rendező a jelen ügyben történő együttműködésének jellegével kapcsolatosan tett megállapításokat.

A díszlettervezői munkával kapcsolatosan általánosságban elmondható, hogy az a művek színpadra állításának rendkívül sokrétű folyamatában – a (szöveg)írói, rendezői, zeneszerzői stb. alkotókkal együttműködésben – többnyire az alkotói munka egyik jelentős részét képezi. E művészeti alkotófolyamatra jellemző, hogy abban minden alkotónak – az általa gyakorolt művészeti ágak megfelelően – saját szempontjai és speciális látásmódja van. A többes alkotói tevékenység jellegéből adódóan azonban ezek egymáshoz igazítása és összehangolása szükségszerű és nélkülözhetetlen a színházi produkció megszületéséhez. (Ezenkívül egyéb objektív szempontok, mint pl. a baleset- vagy tűzvédelmi előírások természetesen ugyancsak befolyásolhatják az alkotói folyamatot.)

Meg kell itt jegyezni, hogy „díszlettervezői” tevékenység tartalma és így fogalma is átalakult az utóbbi két-három évtizedben. A változásokat korszerűbb elnevezéssel ma a „látványtervező” kifejezés fedi le. Az új fogalom magában hordozza a lényegét: a látványtervezőnek víziója, belső képi elképzelése van a színpadra állítandó irodalmi alkotás színpadi megvalósulásáról. Ez a belső kép a látványtervként megragadható kiindulópont.

A díszlettervezőnek – alkotótársaihoz hasonlóan – számos szempontra figyelemmel kell lennie a díszletek és azok terveinek elkészítése során. Ilyenek elsődlegesen a darab rendezőjének (vagyis a fenti alkotómunkák fő irányítójának, összefogójának) a színpadra állítással kapcsolatos elképzelései, emellett (vagy ennek részeként) a díszletnek igazodnia kell többek között a saját és/vagy a mű keletkezésének korához, a korhoz kötődő tárgyi kultúrához, továbbá építészeti és képzőművészeti stílusokhoz, az előadás helyszínének (játékterének) adottságaihoz, valamint – nem utolsósorban – a mindezek megvalósításához rendelkezésre álló anyagi forrásokhoz. E tényezők értelemszerűen minden terv elkészítésénél más-más súllyal esnek latba.

Mindezen szempontok figyelembevételére sem jelenti azt azonban, hogy a díszlettervező tevékenysége ne lenne alkotói munka: ezzel ellenkezőleg, az az esetek túlnyomó többségében magas fokú kreativitást, művészi érzéket és szakmai tudást igényel, és ezért eredménye, vagyis a díszlet(terv) is egyéni-eredeti jellegű. Abban az esetben ugyanis, ha a „díszletterve-

ző” valójában csak mechanikus kivitelezője egy másik személy (pl. a rendező) teljes körűen megtervezett tervének, szerzői jogi értelemben már nem díszlettervezőről, hanem díszlet-kivitelezőről, díszletépítőről (asztalos, festő stb.) beszélhetünk. *A jelen eljárás tárgyává tett esetben ez utóbbi lehetőséget nem támasztja alá, hogy újabb és újabb színpadraállítások idején (több mint egy évtizeden át) a rendező ismételten igénybe vette a díszlettervező munkáját.*

A díszlettervezői tevékenység annyiban kétségtelenül hasonlít az alkalmazott művészeti ágakhoz, hogy a rendezői elképzeléseknek nagymértékben alá van rendelve, és az előadás megszületése céljának szolgálatában áll. Ez azonban önmagában nem gátja az egyéni kreativitásnak és gondolatkefejtésnek, ezen keresztül pedig az egyéni-eredeti mű létrejöttének.

A rendezői koncepcióval kapcsolatosan általánosságban még az „erős képi, tér- illetve látványvilággal rendelkező” rendezők esetében is elmondható, hogy a rendezői vízió skiccekkel – látványtervezői szempontból a közös munka kezdeti tájékozódását segítő, művészi értelemben azonban primer, vázlatkarakterű – rajzi munkaötletekkel indul el. Ez azonban továbbra is nyitva hagyja az utat a tervező kreativitásának. A megvalósítandó képet a látványtervező tudja – a verbális szövegekönvből, rendezői instrukciókból, a próbafolyamat során a játéktér elképzelt képét újra és újra megvédve vagy éppen azt rugalmasan alakítva – az eredeti vízió lényegét megvalósító képpé tömöríteni-komponálni. Ez a kép nem azonos, de jóval több, mint a scenikai értelemben, a díszletműhelyekben „legyártott”, változásra, koreográfiák befogadására képes, színpadképfotózásra alkalmas díszlet holt materiája. Benne van a scenika is, de a dramaturgiai hatást a jelmezekkel, a világítással, az effektekkel a teljes kompozíció együtt érheti el. A látványtervező többnyire ezek koordinálásában is szerepet vállal, ami számára fokozott hatáskört és felelősséget teremt.

A díszlettervezői tevékenység eredményét, vagyis a díszlettervet éppen e kreatív jellegénél fogva a szerzői jogról szóló törvény (1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, a továbbiakban: „Sztj.”) külön is nevesíti [Sztj. 1. § (1) bekezdés n) pont – itt is ki kell emelni, hogy a díszlettervek védelmét ettől függetlenül természetesen sosem a megnevezés, hanem az egyéni-eredeti jelleg alapozza meg].

Összességében tehát a díszlettervezői munkáról általánosságban elmondható, hogy az önálló alkotói tevékenységnek minősül még akkor is, ha a tervezés folyamatát a rendezői koncepció értelemszerűen és az esetek többségében nagymértékben befolyásolja. Ilyenkor a rendezői vagy közös munkaként megszülető elvi és művészi döntések, ötletek tükröződnek később a díszlettervben.

A rendezői és a szerzői (szövegírói) koncepció a jelen ügy tárgyává tett esetben is megjelent a díszlet alkotási folyamatában (pl. az az ötlet, hogy a Debreceni Református Kollégium épülete jelenjen meg az egyik fő díszletként). A szövegírói leírás a legtöbb esetben nem haladta meg a színpadi változat alapjául szolgáló regény által megkívánt ötletek szintjét (pl.: Törökék konyhája – tűzhellyel, konyhaasztallal, székekkel), a kidolgozás, a megjelenítés, vagyis az ötletek megfelelő – szerzői jogi védettséget elérő szintű – formába öntése ezen

túlmenően a díszlettervező munkájának eredménye. A csatolt díszlettervek, illetve a megvalósult díszlet alapján egyértelműen megállapítható, hogy a díszlettervező tevékenysége nem csupán a rendező minden részletre kiterjedő utasításainak mechanikus megvalósításában állt: a díszlettervezői tevékenység ebben az esetben sem nélkülözte a fent már említett kreatív, művészi jelleget.

Ad.2. Utalva az előző kérdésre adott válaszára is, az eljáró tanács a rendező kétszintes (emlékvenyes) díszletkonceptiója kapcsán megállapította, hogy az a művészi alkotófolyamatban csupán a *keretfeltételt írta körül (ez a maga funkciójában természetesen pozitív módon alapozta meg a végeredményt)*, azt – a díszletezés szempontjából – a díszlettervezői alkotómunka töltötte ki alkotói tartalommal. Ezért az elkészült díszlet szempontjából a rendezői koncepció itt csak a szerzői jogi védelem szintjét el nem érő – a színházi világban egyébként gyakran alkalmazott – ötletnek minősül.

Ad 3. Az eljáró tanács álláspontja szerint az ősbemutatóra készült díszlet eléri a szerzői jogi védelem által megkívánt egyéniség-eredetiség szintjét, ezért az az Szjt. 1. § (2) bekezdés *n*) pontjában külön is nevesített módon, díszlettervként szerzői jogi védelem alatt áll. Ez még akkor is így van, ha egyébként a rendezői koncepció, illetve maga a színpadra állított mű igen sok részletben determinálta a tervezői folyamatot – *a regényíró által megfogalmazott emblematikus kép, a Debreceni Református Kollégium épülete, amely a darab háttérének több helyen is mintául szolgál, pl. ma is álló klasszicista épület, az eredeti miliő egyik kulcsa*, és ezt a tervezői munka során is figyelembe kellett venni. [A díszlet tehát nem „általában” egy klasszicista épületet ábrázol – megjegyzendő, hogy a klasszicizmus szigorú és más művészeti irányzatokhoz (pl. a barokkhoz) képest formailag egyébként is jóval kötöttebb.] A belső lépcsősor, az egyes „szobák” kialakítása azonban ennél is kötetlenebb és egyedibb tervezői munkát igényelt.

A díszletek alaprajzi elhelyezkedésével, a térforma és a játéktér elrendezésével, a mozgás mechanizmusával, a helyszínváltozások megvalósításával, a darab helyszíneivel, illetve a bútorzatok térbeli elhelyezésével kapcsolatosan egyaránt megállapítható, hogy a tervezést a rendezői koncepció mellett a bemutató színház építészeti sajátosságai, méretei, technikai felszereltsége – tehát szubjektív szempontok, adott és meg nem változtatható lehetőségek – is befolyásolták. Az valóban rendezői döntés kérdése, hogy az adott lehetőségekkel (pl. forgószínpad) élni kívánt-e a rendező a színpadra állítás során, de önmagában ezek sem befolyásolják a díszlet egyéni-eredeti jellegét. *A díszletterv szempontjából lényegi kérdés elsődlegesen a látvány, az eredeti miliő megtartása, illetve ennek scenikai megtervezése.*

Ad 4. Az eljáró tanács – visszautalva a 2. kérdésre adott válaszára – megerősíti, hogy önmagában az a rendezői ötlet, amely szerint a színpadra állítás során kétszintes díszletet kell alkalmazni, nem éri el a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni-eredeti gondolat kifejtés

szintjét. Ez a színházi gyakorlatban, *azon belül is főként a zenés produkciókban* igen gyakran alkalmazott megoldás (*akárcsak a színpadon alkalmazott lépcső, amely önmagában szintén nem eredeti ötlet*). A szerzői jogi védelem tárgya minden esetben a gondolatok egyéni-eredeti formába öntése, nem maga az annak alapjául szolgáló tartalom.

Ad 5. Az eljáró tanács álláspontja szerint a soproni előadás díszletének vizsgálata alapján megállapítható, hogy az több részletében is az ősbemutató díszletének átdolgozása, és így az Szt. 29. §-a alapján származékos műnek tekinthető.

Ezt *többek között* az alábbi szempontok támasztják alá.

- A Debreceni Református Kollégium épületének díszletként történő megjelenítése az eredeti regény által adott „írói kép”, azonban azt az eredeti előadásban (ősbemutató) *a látványtervező erősen „tömörítette”, így az adott megoldásban ez erős „eredeti képpé” vált. Az átdolgozásban az ősbemutatón megvalósult tömörített eredetiség továbbélt. Ennek értelmében a soproni átdolgozás nem önálló koncepció, csak az adottságokhoz (a színpad méreteihez stb.) alkalmazkodó átszabás. Az egyes részek meg- vagy meg nem tartásának kvantitatív leltározása helyett ezért ebben az esetben a kvalitatív mérlegelés lehet meghatározó.* Ennek alapján megállapítható, hogy a kollégiumépület megjelenítése még az eltérő számú elemek (pl. ablakok) esetében is az eredeti díszlettervezői koncepció utánérzése. Mint az eljáró tanács fentebb már utalt erre, a Debreceni Református Kollégium ma is álló, ezért egyértelmű mintaként szolgáló épület, azonban ez sem magyarázza azt a nagyfokú azonosságot, amely a két díszletterv esetében látható. A soproni díszlet tervezése során az eredeti tervtől eltérő számtalan más formában is megjeleníthető lett volna az épület (pl. az épület színének módosításával, az arányok megváltoztatásával).
- A „soproni és debreceni összehasonlító sémák” és a videók alapján megállapítható, hogy a két változat nem különbözik, sőt kifejezetten és lényegileg összetartozik, vagyis a soproni előadás a debreceni „leképezése” (kivéve természetesen a Debrecenben még nem létezett *Osztályterem/II. jelenetet*.)
- A több jelenetben (pl. hálótermi rész) látható lépcső kialakítása – vonalvezetése és korlátja – ugyan a két előadásban jelentősen különbözik, azonban a mindkét megvalósításban szembevető puritán összehatás és színezet ugyancsak az eredeti, debreceni díszletnek a soproni tervek készítésekor történő figyelembevételére enged következtetni.
- A trafikosbódé kialakítása az elemek elrendezésében is nagyfokú hasonlóságot mutat.

Az eljáró tanács ugyanakkor megjegyzi, hogy az átdolgozások általános természetéből adódóan a soproni előadásban számos részlet (pl. asztalok, terítők) különbözőséget mutat, ami új, önálló alkotói tevékenységet is feltételezhet. A tervezést azonban ebben az esetben ugyanúgy kötötte az előadás alapjául szolgáló mű és a korhűség kívánalma, mint a debreceni díszletezés esetében, ezért nem lehetséges egyértelműen annak megállapítása, hogy az egyes részletelemek tekintetében a soproni előadás mennyiben támaszkodik a debrecenire.

A „realista stílusú előadás igényével” kapcsolatosan az eljáró tanács megjegyzi, hogy az ősbemutató és a soproni díszlet összehasonlítása alapján nem észlelhető, hogy a soproni előadás díszlete bármiben is „realistább” lenne az ősbemutató díszleténél: az eredeti díszlet – a kollégium épülete, az egyes helyiségek kialakítása – összességében és összehatásában éppen úgy realista, mint a soproni díszlet esetében.

Ad. 6. Az eljáró tanács álláspontja szerint a másodrendű alperes a játék- és látványtervezői munkákat is végző rendezőként, illetve a harmadrendű alperes a díszlettervek, scenikai munkák végzőjeként egyaránt az eredeti díszletterv átdolgozójának minősül.

*Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Dr. Kiss Zoltán, a tanács szavazó tagja*

SÍREMLÉK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-14/09/1

A Somogy Megyei Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. A csatolt fényképfelvételek szerint a felperes által készített síremlék (Cs. T. síremléke) és annak terve – figyelembe véve a temetői szobrászat gyakorlatát, ezen belül konkrétan az elsőrendű alperes által csatolt katalógusbeli síremléket és az alperesek által csatolt fényképfelvételek szerinti síremléket – bír-e olyan egyedi, a felperes szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel, amely alapján a szerzőt, a tervezőt, a síremlékre, illetve annak tervére nézve a mű egésze tekintetében szerzői jogi védelem illeti meg?

2. Amennyiben a felperes által készített síremlék egyedi jellege alapján a szerzőt, illetve a tervezőt szerzői jogi védelem illeti meg, melyek azok az elemek a síremléken, amelyek egyediségüknél, eredetiségüknél fogva a szerzői jogi védelmet eredményezik, és amelyek a felperesi terv alapján készített síremléket az elsőrendű alperes beadványához csatolt katalógusbeli síremléktől megkülönböztetik.

3. A másod- és harmadrendű alperes által az elsőrendű alperesnél megrendelt és az elsőrendű alperes által készített síremlékek (L. Gy. és P. I. síremléke, a keresetlevél F/2. és F/3. szá-

mú melléklete, a felperes által csatolt fényképek) hordozzák-e magukon azokat, a felperesi szellemi tevékenységből eredő egyéni, eredeti, egyedi jellegzetességeket, melyek a felperesi síremléket jellemzik, és amelyek alapján a felperest szerzői jogi védelem illeti meg, illetve az eltérések lerontják-e a felperesi síremlék egyéni eredeti jellegét?

4. Amennyiben L. Gy. és P. I. síremléke hordozza magán azokat a jellegzetességeket, amelyek alapján a felperest szerzői jogi védelem illeti meg, azokon milyen változtatások szükségesek ahhoz, hogy a felperes által készített síremléktől való eltérés látható legyen, és ezáltal a sérelmes helyzet megszűnjön.

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad 1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 1. §-ának (3) bekezdése szerint a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. Az Sztj. 1. § (1) bekezdés *h*) pontja maga nevesíti a szobrászati alkotást mint olyan művet, amely a (3) bekezdésbeli kritériumok teljesítése esetén szerzői jogi védelem alatt állhat. Ezeknek a törvényi feltételeknek konjunktívan kell fennállniuk, amelyeknek viszont a felperes által tervezett síremlék nem felel meg.

A felperes által tervezett síremlék a temetői szobrászat egyébként sablonszerű elemeit (fekvő sírforma, fejnél feliratos álló rész, váza, mécses, galamb) a szokásoknak megfelelően használja, a fejrésznek az elhunyt személy és családja szoros kapcsolatát kifejező alakot ad. (A sír világosabb kőből készült alakja olyan hatást kelt, mintha egy elrajzolt emberalak hajolna a sír fölé, amely érzetet megerősíti az is, hogy a sír mellett külön, azonos színű kőből álló, vödörszerű váza áll.) A csatolt, egyéb temetőkből származó képek tanúsága szerint a sír elemei gyakran használt elemei a temetői kultúrának. Nem szerzői jogi értelemben vett egyediséget az ad a sírnek, hogy egy családtag tervei alapján készült.

Itt utalni kell arra, hogy az alperes által 2008. december 29. napján benyújtott dokumentáció szerint számos, a felperes által készített síremlékhez elemeiben egyébként igen hasonló síremlék létezik különböző, egymástól földrajzilag igen távol eső magyarországi temetőben. Ezek a sírok – csak valószínűsíthetően, mivel a képek nem teljesen élesek – nem feltétlenül mind a felperesi síremlék készítését követően (és ebből következően nem annak másolásával) készültek. Ez is azt támasztja alá, hogy a síremlék meglévő és széles körben elterjedt elemekből áll össze.

Az F/2. mellékletben csatolt képen egy 2001-ben elhunyt személy sírja látható (amely dátum egybeesik a felperes által készített síremlék feliratának dátumával), ami többféle következtetésre is alapot adhat. Egyrészt akár arra is utalhat, hogy a felperes sem feltétlenül előzmények nélkül hozta létre a síremléket. Másrészt, ebből akár még az is következhet, hogy a perben vizsgált felperesi sírkő is egy másik (pl. a várdai temetőben található síremlék)

lék) másolásával jött létre, de az is alappal feltételezhető, hogy valamennyi egy közös mintára vezethető vissza (ilyen lehet az alperesi iratokban megtalálható olasz sírkőkatalógus).

Ad 2. Az eljáró tanács álláspontja szerint – az 1. kérdésre adott válaszból kiindulva – a síremlékek között nincs érdemi különbség. Előfordulhat, hogy az alperes által készített sírkő a felperesi sírkő mechanikus másolata, de akár az is, hogy a felperesi és az alperesi síremlék is egy harmadik síremlék másolata.

Ad 3. Az előző két válaszból kiindulva az alperes által készített síremlékek olyan szempontból mutatnak hasonlóságot a felperes által készített síremlékekkel, hogy a közkincshez tartoznak, bárki által szabadon használhatók.

Ad 4. Tekintettel arra, hogy a fentiekből kiindulva, a felperes által tervezett síremlék nem szerzői jogi alkotás, az alperes által készített síremlékek sem tekinthetők jogsértőnek, és emiatt azokon semmilyen változtatás nem szükséges.

A bíróság által megküldött és a csatolt fényképekre és egyéb bizonyítékokra való tekintettel az eljáró tanács más álláspontra helyezkedett, mint a Szerzői Jogi Szakértő Testület 01/08. számú 2008. július 16-án kelt szakvéleményben kifejtettek.

Dr. Vida Sándor, a tanács elnöke
Dr. Gyenge Anikó, a tanács előadó tagja
Márkus Péter, a tanács szavazó tagja

RAJZOK EGYÉNI, EREDETI JELLEGÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA

SZJSZT-16/09/1

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. Az N. M. által készített illusztrációk, illetve az ugyancsak mellékelte, J. L. – Z. V.: Erdőmező virágai című kiadványában szereplő illusztrációk összevetése alapján megállapítható-e, hogy az N. M. által készített rajzok szolgai másolatai Z. V. rajzainak, vagy ellenkezőleg, N. M. rajzai egyéni, eredeti jellegű alkotások, esetleg átdolgozásnak tekinthetők-e Z. V. rajzaihoz képest, vagy sem?
2. Amennyiben nem szolgai másolatról vagy átdolgozásról van szó, kérjük ezt részletesen indokolni, és minden egyes rajz tekintetében állást foglalni ezekre a kérdésekre nézve.

Az eljáró tanács szakvéleménye

A Fővárosi Bíróság a Hungart Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület felperesnek az Y. Kiadó Kft. alperes elleni, jogdíj megfizetésére kötelezés miatt indított perében a Szerzői Jogi Szakértői Testületet rendelte ki.

A szakvélemény elkészítéséhez összefoglalt rövid tényállás:

A perbeli alperes, az Y. Kiadó Kft. kiadta J. L.–N. M. Erdő mező virágai című könyvét, amelynek N. M. által készített rajzai (illusztrációja) a felperes állítása szerint megegyezik Z. V. grafikus rajzaival. Z. V. ugyancsak J. L. szerzőtársaként illusztrálta az Erdő mező virágai című, 1958-ban a Mezőgazdasági Kiadó gondozásában megjelent művet. A felperes szerint az alperes által utóbb kiadott könyvben N. M. rajzai egyszerű utánzatai a Z. V. által készített rajzoknak, azok csak minimális mértékben, például színekben vagy a virágok átrendezésében térnek el, de egyéni eredeti jelleggel nem bírnak.

A bíróság a Szerzői Jogi Szakértői Testület rendelkezésére bocsátotta a peres iratokon kívül a N. M. által készített eredeti rajzokat, az Y. Kiadó által kiadott Erdő-mező virágai című könyvet és a Mezőgazdasági Kiadó által 1958-ban megjelentetett J. L.–Z. V.: Erdő-mező virágai című könyvet.

A Szerzői Jogi Szakértői Testület véleményét az eredeti rajzok és a könyvek megtekintését követően az alábbiakban alakította ki.

Ad 1. Általános megállapítások

A vizsgált rajzok (illusztrációk) az alkalmazott grafika körébe tartoznak. A könyv illusztrációi jellegzetesen olyan alkotások, amelyeknek a művészi szempontok – az egyéni-eredeti, sajátos jelleg – mellett, ahhoz a szöveghez is igazodniuk kell, amelynek az illusztrálására készültek. A művészi alkotói szabadságnak ilyen esetekben az adott feladat szab határt, a szöveg jellege és tartalma értelemszerűen meghatározza a rajzok jellegét is. Tankönyvekben, ismeretterjesztő kiadványokban az illusztrátor kevésbé engedheti szabadjára alkotói fantáziáját, a tárgyak vagy jelenségek valóság-hű ábrázolására, megjelenítésére kell törekednie.

Az Y. Kiadó által kiadott Erdő-mező virágai című kötet és a Mezőgazdasági Kiadó által megjelentetett könyv szöveges része szó szerint megegyezik egymással, ideértve az előszót, a betűrendes szószeretet, a színes és a fekete-fehér táblák számát is. Az eltérés csupán annyi, hogy a két kiadványában a szószeretet elhelyezése különbözik egymástól, az alperes kiadványában a színes táblák előtt, míg az 1958-as kiadványnál a színes táblák után nyert elhelyezést. Az Y. Kiadó kiadványában továbbá nem szerepel a Magyarország növénytakaróját ábrázoló, fekete-fehér térkép.

Az előzőekben leírtakból következően az alperes kiadványában ugyanolyan sorrendben, méretben és elhelyezésben, ugyanolyan jelöléssel kellett ugyanazokat a növényeket, növényi részeket ábrázolni. Kérdés, hogy az egyes növények méretei és ezáltal az ábrázolás módja és jellege tekintetében lehet-e és milyen mértékű eltérés a két kiadvány illusztrációi között.

A könyvek előszava értelmében a Magyarországon honos 2000-nél több virágos növény és haraszt közül a színes táblákon több száz növény, közöttük növényritkaságok, Magyarországon nem vagy csak elvétve előforduló növények, illetve a Kárpátokban honos növényfajták szerepelnek. Az illusztrátornak tehát ennyi növényt és növényi részt kellett megrajzolnia. Az eljáró tanács megítélése szerint ehhez botanikai ismeretekre és az ábrázolandó növények képes ábráinak ismeretére van szükség, ilyen mennyiségű növény ismerete és pontos megrajzolása pusztán emlékezetből nem is lehetséges.

Az eljáró tanács korábbi – grafikai művek eredetiségének vagy szolgáltatás-jellegének megállapításával foglalkozó – szakértői véleményekben kifejtettek alapján az eredeti és a később készült konkrét rajzokat vizsgálta.

Konkrét megállapítások

Az eljáró tanács – összehasonlítva az eredeti rajzokat és a két kiadványt – megállapította, hogy N. M. eredeti rajzai Z. V. rajzaitól csak nagyon kis mértékben térnek el. Ilyen eltérések például, hogy az egyes virágok sorrendje egy táblán belül az adott betűrendhez képest felcserélődött, egy-egy virág szára a gyökértől eltérő irányba hajlik, egy-egy levéllel, egy-két szárral vagy virágfejjel több van az alperes rajzaiban, némely virág esetében a színek árnyalataikban különböznek egymástól. Az eltéréseket, illetve a hasonlóságokat a teljesség igénye nélkül az alábbi konkrét példákon mutatjuk be.

A 82. oldalon levő fekete-fehér táblánál pl. a *d*) réti ecsetpázsit és a *b*) jelű kunkorgó árvalányhaj helyet cserélt, az *f*) jelű siska nádtippán levélnyelvecskéje a szártól nem jobbra, hanem balra hajlik el, egyébként az oldalon ábrázolt illusztrációk egyezőek, a következő, 83. oldalon ábrázolt növények között nincs semmilyen eltérés.

A színes táblák közül a 13. táblán a *b*) jelű kétlevelű sarkvirág és *c*) jelű fehér madársisak levelei a szárhoz képest megcserélődtek, és a virágok helyei felcserélődtek, egyébként a virágok ugyanazok. A 68. tábla *e*) jelű réti bolha füvet N. M. Z. V. rajzához képest két szárral és két virággal többlet rajzolta meg. A 107. táblán a *d*) jelű mohaképű kőtörőfű az alperes kiadványában némileg eltér a Z. V. által ábrázolt virágtól, mert hosszabb szárrészből három virág emelkedik ki, továbbá a gyökérzetéből jobbra hajlik a szárrész szemben az eredeti rajzzal. Ugyanezen az oldalon ugyanez mondható el az *f*) jelű átellenes levelű kőtörőfűről. Ezen a táblán a virágok elhelyezése az *a*) jelű virág kivételével felcserélődött, az *e*) jelű sötétlő varjúháj a gyökérzettől balra, míg Z. V. rajzán jobbra hajlik. A 119. táblán a virágok elhelyezése felcserélődött, és az *e*) jelű havasi kákicsvirág színében, a virágfejek számában és elhelyezésében mutat némi eltérést, egyébként a rajzok megegyeznek.

Az illusztráció részleteinek megegyezésein túlmenően a képek arányrendszere teljesen azonos.

A Szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj) 1. § (3) bekezdésében a szerzői jogi védelem feltételeként megkívánt, az alkotás egyéni, eredeti jellegének megnyilvánulása, mint a védelem szintjének minimális meghatározása, más művek szolgai átvétele az SZJSZT több szakvéleményének is tárgya volt. A bírói gyakorlat által is kikristályosodott megállapítás, „hogyan az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolása”. (Dr. Bogsch Attila, dr. Boytha György et. al: A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó, 2006, I. fejezet, 30. oldal).

Az eljáró tanácsnak tehát abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy az alperes kiadó által kiadott könyvben szereplő, N. M. által készített illusztrációk milyen mértékben térnek el Z. V. rajzaitól.

Az eljáró tanács az SZJSZT-21/02, -38/01, illetve a grafikai művek eredetisége vagy szolgaimásolat-jellegének a megállapításánál figyelembe vett szempontokat meghatározó SZJSZT-22/98. számú véleményben kifejtettekkel is összhangban a rajzok összehasonlítása alapján úgy foglalt állást, hogy az N. M. rajzaiban mutatkozó eltérések nem haladják meg azt a mértéket, amelynek alapján az illusztrációk egyéni, eredeti jelleggel bírnának, azaz rajzai Z. V. rajzai szolgai másolatainak minősülnek.

A fenti megállapítást támasztja alá a 2009. március 20-i tárgyalás jegyzőkönyvében idézett, N. M. által írt levél, amely szerint az illusztrátor kijelenti, hogy: „egy pillanatig sem gondoltam szerzői címre”, és hogy a Z. V. által készített rajzok mintaként szolgáltak az illusztráció elkészítéséhez.

Ugyanakkor Z. V. munkássága alapján megállapítható, hogy az általa lerajzolt növények a saját gyűjtésén alapultak, tehát teljes mértékben egyéni alkotások.

Hat évtizedes munkássága során megközelítően 12 000 akvarelt, 3000 táblarajzot készített. A szakmai megítélés szerint teljesítményével egyedülállót alkotott a nemzetközi botanikában.

Ad 2. Az eljáró tanács válaszára figyelemmel a bíróság által feltett további kérdésekre a válaszadást mellőzi.

*Dr. Hajagos Éva, a tanács elnöke
Dr. Koltay Krisztina, a tanács előadó tagja
Banga Ferenc, a tanács szavazó tagja*

JOGTÁR VÉDELME GYŰJTEMÉNYES MŰKÉNT, ILLETVE ADATBÁZISKÉNT

SZJSZT-19/09/1

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Arra vonatkozóan kérjük a Szerzői Jogi Szakértő Testület állásfoglalását, hogy a jogtárak mint gyűjteményes műnek minősülő adatbázisok szerzői jogi védelemben részesülnek-e, vagy sem, továbbá, hogy ennél fogva a Jogtárak felhasználási jogának ügyfeleink felé történő értékesítése felhasználási szerződés keretében történhet-e.

2. Kérjük, foglaljanak állást arra vonatkozóan is, hogy a jogtárak az említett „*sui generis*” védelemben részesülnek-e, illetve, hogy az Szjt. alapján lehet-e az ilyen adatbázisok használatáért beszedett díjakat a szerzői joghoz kapcsolódó jog által védett teljesítmény felhasználási engedélye fejében kapott díjnak tekinteni?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Ad 1. Az eljáró tanács megállapítja, hogy nem minden, a Jogtárakban hozzáférhető tartalmi elem áll önálló szerzői jogi védelem alatt. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: „Szjt.”) 1. § (4) bekezdése értelmében nem élveznek önálló szerzői jogi védelmet a jogszabályok, az állami irányítás egyéb jogi eszközei, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és ügyiratok, valamint a jogszabállyal kötelezővé tett szabványok és más hasonló rendelkezések. A hivatkozott rendelkezésben megjelölt „állami irányítás egyéb jogi eszközei” fordulat fogalma a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény III. fejezetében kerül meghatározásra. Az eljáró tanács e körben megjegyzi, hogy a Jogtárakban hozzáférhetővé tett tartalmi elemek túlnyomó többsége ezen önálló szerzői jogi védelmet nem élvező körbe tartozik.

A Jogtárakban elérhetővé tett tartalmi elemek másik csoportja, elsősorban az egyes jogszabályok szakirodalmi elemzését végző ún. kommentárok azonban az Szjt. szerint önálló védelmet élveznek. Az e körbe tartozó művek felhasználása az Szjt. 16. §-a értelmében engedélyhez és díjfizetéshez kötött cselekmény.

Az egyes tartalmi elemek önálló szerzői jogi védelmétől elkülönítetten vizsgálendő, hogy a művek összessége gyűjteményes műként védettnek minősül-e. Az Szjt. 7. §-a szerint a gyűjtemény akkor részesül védelemben, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű. Az eljáró tanács e körben hivatkozni kíván – a megkereső által is idézett – SZJSZT-38/06. számú szakértői véleményre.

„A fentiek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a különböző összeállítások – gyűjteményes műként – akkor is szerzői jogi védelmet élvezhetnek, ha részei ugyan szerzői jogi védelemben nem részesülnek, de a gyűjtemény elemeinek összeválogatása, elrendezése kreatív szerkesztői munka eredménye. A gyűjteményes művekre vonatkozó védelem feltétele – az Szjt. megfogalmazása szerint – azonos a szerzői művek esetében általában alkalmazandó egyéni, eredeti jelleg követelményével, a magyar jogalkotó ugyanis e két fogalommal azonosította az irányadó nemzetközi egyezmények 'intellectual creations' fordulatát. [Berni Unió Egyezmény 2. Cikk (5) bekezdése; TRIPs-megállapodás 10. Cikk (2) bekezdése; WIPO Szerzői Jogi Szerződés 5. Cikk] Az Szjt. terminológiája összhangban van továbbá az Európai Közösség vonatkozó meghatározásával, amely szerint pl. a számítógépi program is akkor védendő, 'ha eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotása' (91/250/EGK irányelv 1. cikk 3. pont) [Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a hivatkozott irányelvet a Számítógépi programok jogi védelméről szóló 2009/24/EK irányelv hatályon kívül helyezte, a kodifikált változat 1. cikk (3) bekezdése azonban nem különbözik a szakvélemény által megjelölt szakasz rendelkezésétől.] Az adatbázis mint olyan pedig akkor részesül szerzői jogi védelemben, ha tartalmának válogatása vagy elrendezése okán 'a szerző saját szellemi alkotása.' (96/6/EK irányelv, 3. cikk 1. pont).

Az összeválogatás alkalmazott elve elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha a gyűjtemény valóban válogatás eredményeként született meg, vagyis egy műveket, adatokat tartalmazó nagyobb halmazból a szerkesztő valamilyen egyéni, eredeti szempont alapján válogatja össze gyűjteménye egyes elemeit. Ez alapján az összeválogatás nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, ha az valamennyi, bizonyos tulajdonsággal rendelkező elemet (művet, adatot) tartalmaz (például a valamennyi budapesti telefon-előfizető adatai). Ugyancsak nem tekinthető összeválogatásnak a 'gyűjtemény', ha az csupán egy vagy az összes elem számához képest elenyésző számú tételt tartalmaz.

Az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz) történő automatikus rendezést.”

A fentiek előrebocsátását követően azt vizsgálta meg az eljáró tanács, hogy a Jogtárak vonatkozásában a tartalmi elemek összeválogatása, szerkesztése, elrendezése kapcsán tetten érhető-e az Szjt. 7. §-a szerinti egyéniség, eredetiség.

Az eljáró tanács megállapította, hogy a Jogtárak kitűzött célja, hogy a hatályos magyar joganyag – ideértve az állami irányítás egyéb jogi eszközeinek – teljességét felölelje, azok korábbi időváltozataival együtt (a megkeresés szerint a Fővárosi Önkormányzat 2006 után megjelent rendeletei kivételével a Jogtárak nem tartalmazzák az önkormányzati rendeleteket). E körben az eljáró tanács megítélése szerint a tartalmi elemek összeválogatásának egyéniségéről, eredetiségéről nem lehet beszélni.

A jogalkotási törvényben meghatározott jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközein kívül azonban a Jogtárak egyéb tartalmi elemekkel is rendelkeznek, így például tartal-

mazza – a megkeresés szerint – az alkotmánybíróság határozatait, a jogegységi döntéseket, a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalásait, elvi döntéseit, a versenytanács határozatait, egyes bírósági ítéleteket. E körben az eljáró tanács véleménye szerint a Jogtárak készítői a jogalkalmazás szempontjából kiemelkedő fontosságú, a jogértelmezést segítő bírósági, hatósági ügyiratokat, határozatokat, okiratokat válogattak ki, amely szerkesztői munka egyedi, eredeti jellegű.

Úgyszintén egyedi, eredeti szempontok alapján került meghatározásra, hogy mely jogszabály esetén tartalmaz a Jogtárak a jogszabályt értelmező kommentárt. Nyilvánvaló, hogy elsősorban anyagi és terjedelmi okok miatt nem lehetséges valamennyi hatályos jogszabályról kommentárt készíteni, a szerkesztőknek így elsődlegesen azt kellett eldönteniük, hogy melyik az a néhány alapvető fontosságú jogszabály, amelynek értelmezését kommentárral szükséges segíteni.

Az eljáró tanács megítélése szerint ismételtlen egyedi, eredeti szempontok alapján kerültek összeválogatásra a jogi bibliográfiában feltüntetésre kerülő egyes elemek, illetve a Jogtárakban elérhető statisztikai és hatósági nomenklatúrák. A szerkesztők ezek esetében nyilvánvalóan nem törekedtek teljességre, az adatbázisba felvett elemek sajátos szerkesztési elvek szerint kerültek összeválogatásra.

Az eljáró tanács meg kívánja jegyezni, hogy a megkeresés szerint a „számviteli kérdések” címen elérhető tartalmi elemeket a szerkesztő egy „konkrét számviteli folyóiratból vette át”, arra vonatkozóan azonban az eljáró tanács nem kapott adatot, hogy az említett „átvétel” milyen jogviszony alapján történt, illetve, hogy az „átvétel” teljes körű volt-e, vagy a Jogtárak szerkesztője egyedi, eredeti szempontok alapján válogatta ki a megjelenített elemeket.

A fentieket összegezve az eljáró tanács azt állapítja meg, hogy a Jogtárakban elérhető egyes tartalmi elemek jellemzően egyedi, eredeti szempontok szerint kerültek összeválogatásra, akkor is, ha az összeválogatás említett egyedisége, eredetisége épp a dokumentumok legnagyobb tömegét képező csoportjánál (a jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközei) nem érhető tetten.

Az elrendezés kapcsán az eljáró tanács megállapítja, hogy az egyes tartalmi elemek megjelenítése, a jogszabályok különböző rétegeinek egymásba ágyazása, az összefüggő tartalmi elemek összekapcsolása egyéni, eredeti módon történik a Jogtárak esetében.

A fentiek alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy a Jogtárak gyűjteményes műként védelem alatt áll. Az eljáró tanács e körben hivatkozni kíván az SZJSZT-18/97 számú szakvéleményre, amely a jelen szakvéleménnyel egyezően állapítja meg, hogy a jelen megkeresés tárgyát képező termék előzményének tekinthető Complex CD Jogtár elnevezésű termék szerzői jogi védelem alatt áll.

Az Sztj. 60/A. § (1) bekezdése szerint adatbázisnak minősül az önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. Az eljáró tanács megállapítja, hogy az idézett rendelkezés fel-

tételei a Jogtárak vonatkozásában teljesülnek, ebből következően a Jogtárak gyűjteményes műnek minősülő adatbázisként szerzői jogi védelmet élvez.

A Jogtárakban megőrzött egyes tartalmi elemek megjelenítését, illetve a tartalmi elemek közötti keresést önálló számítógépi programalkotás (a továbbiakban: jogtárszoftver) oldja meg. A jogtárszoftver szerzői jogi védelme vizsgálata során az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdésére, illetve a Számítógépi programalkotás védelméről szóló 2009/24/EK irányelv (a továbbiakban: Szoftverirányelv) 1. cikk (3) bekezdésére kell figyelemmel lenni. Ugyan az eljáró tanács rendelkezésére a jogtárszoftvernek csak az ún. futtatható állománya áll, ezzel együtt az megállapítható, hogy a szoftvert a szerzői jog védi, annak jogosultja pedig valószínűsíthetően azonos a megkeresővel.

Az eljáró tanács ezt követően az alábbiakban válaszolja meg a megkereső következő kérdését: „a Jogtárak mint gyűjteményes műnek minősülő adatbázisok szerzői jogi védelemben részesülnek-e, vagy sem?”

A Jogtárak vonatkozásában a szerzői jogi védelmet az eljáró tanács – a fentiek értelmében – több rétegben is megállapította: *a)* az egyes tartalmi elemek vonatkozásában; *b)* az egyes tartalmi elemek szerzői jogi védelmétől függetlenül, az összes elemre vonatkozóan gyűjteményes műként; illetve *c)* a jogtárszoftver vonatkozásában, számítógépi programalkotásként.

A felhasználási szerződések kapcsán az eljáró tanács megállapítja, hogy a Jogtárak alkalmazását a megkereső ügyfelei (előfizetői és egyedi vásárlói) számára a „Complex Jogi Adatbázisok Általános Szerződési Feltételei” elnevezésű dokumentum (a továbbiakban: ÁSZF) elektronikus elfogadásától (*click on licence*) teszi függővé.

Az ÁSZF II.1. pontja szerint „A Szolgáltató az előfizetés időtartama alatt az Előfizetői Szerződésben meghatározott mennyiségben, módon és időtartamban biztosítja az Előfizetőnek a CompLex Jogi Adatbázis használati jogát.”

Az ÁSZF VIII. fejezete szerint: „1. A Szolgáltató fenntartja a jogot az adatbázisok, az azt kezelő és megjelenítő szoftverek, valamint a hálózati kiegészítés bárminemű módosítására.

2. A Szolgáltató fenntartja az adatbázisok és azok frissítései, valamint a hálózati kiegészítés ármódosításának jogát.”

A felhasználási jogokról az ÁSZF X. fejezete az alábbiak szerint rendelkezik: „1. A Szolgáltató a CompLex Jogi Adatbázis használati jogát engedi át, egyebekben fenntart minden jogot. A használat kizárólag az Előfizetői Szerződésben foglalt jogosultság alapján történhet. Jogszerűtlen a használat, ha az Előfizetői Szerződésben rögzített jogosultságon túlterjeszkedik.

4. Az Előfizető a CompLex Jogi Adatbázist a saját feladatai ellátásához, saját szervezeti keretein belül a X/1. pontban foglaltak alapján használhatja. Az adatbázissal és dokumentációival (a használatot segítő bármely írásos anyaggal) kapcsolatban a Szolgáltató minden egyéb felhasználási, hasznosítási, vagyoni, tulajdon- és publikálási jogot fenntart.

5. Az adatbázist, a programot, az ezeket tartalmazó adathordozót és a hálózati kiegészítést tilos

- harmadik személynek használatba adni,
- kölcsönbe, bérbe vagy haszonbérletbe adni,
- más egyéb módon továbbhasznosítani,
- másolni (kivéve egy biztonsági másolatot),
- az adatbázist vagy bármely számítástechnikai programot módosítani, átalakítani, vagy ezekre előkészületet tenni,
- a rendeltetésszerű használatot meghaladó, belső felépítését feltáró elemzésnek alávetni, visszafordítani, visszafejteni, belőle forráskódot előállítani (ha jogszabály másként nem rendelkezik), vagy
- oly módon használni, mely mások szellemi tulajdonát vagy jogait sérti.”

Az eljáró tanács megállapítása szerint a megkereső és előfizetője közötti jogviszony célja a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis (a Jogtárak) egyes tartalmi elemei érzékelésének biztosítása. E kapcsolat alapvető célja nem különbözik attól a jogviszonytól, ami például a könyvkereskedő és a könyvvásárló között létrejön: a műpéldány tulajdonjogának megvásárlásával a vásárló az adott műpéldány (jelen esetben az adatbázis egyes tartalmi elemei) érzékelésére szerez jogot. Mivel az érzékelés önmagában nem minősül felhasználásnak, ezért önmagában ehhez nem szükséges felhasználási szerződést kötni, sőt az – felhasználás hiányában – fogalmilag kizárt.

Ami azonban mégis releváns különbséget jelent a két eset között, az az a körülmény, hogy jelen esetben a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis egyes elemeit – egyéb technikai körülmények teljesítése esetén – egy erre létrehozott számítógépi programalkotással (jogtárszoftver) lehet érzékelni. A számítógépi programalkotás futtatása – az Szjt. rendelkezései szerint – ugyanakkor önmagában is felhasználásnak minősül, ezért e vonatkozásban ennek feltételeiről a feleknek felhasználási szerződésben szükséges megállapodniuk.

Az eljáró tanács ezt követően az alábbi választ adja a megkereső következő kérdésére: „a Jogtárak felhasználási jogának ügyfeleink felé történő értékesítése felhasználási szerződés keretében történhet-e?” Felhasználási szerződés a jogtárszoftver használata okán szükséges, ezen túlmenően azonban csak akkor, ha a Jogtárak egyes szerzői jogilag is védett tartalmi elemeinek felhasználását a megkereső – a hatályos Általános Szerződési Feltételekben meghatározottnál szélesebb körben – engedélyezni kívánja ügyfelei számára.

Ad 2. Az Szjt. 60/A. §-a szerinti adatbázis előállítóját akkor illetik meg a 84/A. § (1)–(3) bekezdése szerinti jogok, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényel (ezek az ún. *sui generis* jogok).

Az adatbázis-előállítókat megillető *sui generis* védelem feltétele, hogy *a*) a védelem tárgya az Szjt. 60/A.§-a szerint adatbázisnak minősüljön, *b*) az adatbázis jelentős ráfordítás eredményeként jöjjön létre, illetve, hogy *c*) a jelentős ráfordítás az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése kapcsán jelentkezzen.

Az eljáró tanács az 1. kérdésre adott válaszában már rögzítette, hogy a Jogtárak az Szjt. 60/A. §-a szerint adatbázisnak minősül.

Bár annak kérdésében, hogy milyen mértékű (összegű) ráfordítást lehet jelentősnek tekinteni, nincsenek még iránymutató bírósági döntések, az érintett – adatbázis-előállítással foglalkozó – iparág gyakorlata feltárható.

Az eljáró tanács ebben a körben hivatkozni kíván a 31/2008 számú SZJSZT szakvéleményre, amely szerint azok „számbavételéhez támpontot nyújthat az Európai Bizottság Belső Piac és Szolgáltatások Főigazgatóságának 2005. december 12. napján kelt, az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK irányelv első kiértékeléséről szóló munkaanyaga, amely az európai adatbázis-előállítóktól kapott információk alapján előfordulási gyakoriságuk szerinti sorrendbe szedte az adatbázisokkal kapcsolatos jellemző ráfordításokat (*Commission of the European Communities DG Internal Market and Services Working Paper – First evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases*, 17. o.; a fordítást az angol nyelvű eredetiből az eljáró tanács készítette, hivatalos fordításnak nem tekinthető).

„4. ábra – az európai adatbázisipar ráfordításai

<i>Milyen jellegű ráfordításokat eszközölt?</i>	<i>A válaszadók %-ában</i>
<i>Informatika</i>	85.1%
<i>Személyi állomány az adatok feltöltéséhez</i>	69.3%
<i>Személyi állomány az adatbázis üzemeltetéséhez</i>	65.3%
<i>Adatbázis marketingje, reklámozása</i>	64.4%
<i>Személyi állomány az adatok összegyűjtéséhez</i>	63.4%
<i>Adatok megszerzése</i>	62.4%
<i>Engedélyek</i>	58.4%
<i>Irodahelyiség</i>	35.6%
<i>Egyéb</i>	21.8%”

Az eljáró tanács úgyszintén hivatkozni kíván az adatbázis-előállítással foglalkozó magyarországi vállalkozások érdekképviseleti szervezeteként működő Magyar Tartalomipari Szövetség (MATISZ) gyakorlatára, amely szervezetnek a megkereső is tagja. Az eljáró tanács rendelkezésére álló információk szerint a MATISZ gyakorlata úgy összegezhető, hogy az adatbázis-előállítással összefüggő költségek vizsgálata során az alábbi költségelemeket kell rendszerint figyelembe venni:

1. az adott adatbázis készítésére elkülöníthető munkabér és járulék költségei (munkaszerződések alapján, kifizetések);
2. gyűjtőkör költsége (alvállalkozói stb. szerződések, számlák, kifizetések);

3. technológiaüzemeltetés (számítógépel, szoftverrel stb. kapcsolatos amortizáció, kommunikáció, munkabér, szerződések, számlák, kifizetések stb.) és a fejlesztés igazolt költségei;
4. marketing, terjesztés igazolt költségei (szerződések, számlák, kifizetések);
5. munkabérrányos rezsiköltség-ráterhelés (összes fel nem osztható költség-/munkaóra-alap szorozva az elkülönített 1. pontban meghatározott munkaóra-mennyiséggel).

A fenti költségelemek figyelembevételével – a MATISZ gyakorlata szerint – akkor tekinthető a ráfordítás jelentősnek, ha a ráfordítás az adott vállalkozás összköltségéből 30-50% feletti részesedést, vagy legalább egy felsőfokú végzettségű ember egy évi munkájának költségét képezi.

Az eljáró tanács hivatkozni kíván továbbá a 23/2008-as számú SZJSZT-szakvéleményre: „A tartalom megszerzése kapcsán felmerült költségek fogalmát az utóbbi években az Európai Bíróság is értelmezte. A *British Horseracing Board kontra William Hill Organization Ltd.* (C-203/02)-ügyben hozott döntés szerint e költségek között nem vehetők figyelembe a tartalmi elemek létrehozatalával kapcsolatos költségek, de ilyen költség felmerülését a jelen ügyben nem is állították. A döntés szerint ugyanakkor az adatbázis tartalmának ellenőrzésével kapcsolatos ráfordításnak minősülnek az adatbázisban meglévő elemek pontosságának ellenőrzésére felhasznált pénzeszközök.” Az Európai Bíróság ítéletének a jelen ügy szempontjából azért van jelentősége, mivel aszerint nem vehetők figyelembe ráfordításként a Jogtárak „saját” tartalmi elemei, vagyis azok, amelyeket kifejezetten a Jogtárhoz készítettek.

Az eljáró tanács megállapítja, hogy nem bocsátottak rendelkezésre olyan iratot, amely alapján a ráfordítás mértéke megállapítható vagy legalább becsülhető lenne.

Tekintettel azonban a fentiekre és az adatbázisban megtalálható egyes tartalmi elemek számára, illetve arra, hogy az egyes tartalmi elemek logikai összekapcsolása (linkelése) milyen szakértelmet és munkaidő-ráfordítást igényel, az eljáró tanács – bár megállapítást nem tehet, de – alapos okkal valószínűsíti, hogy a jelen ügy tárgyát képező adatbázis előállítására jelentős ráfordítást igényelt. Az eljáró tanács valószínűsítését erősíti az Európai Bíróság *Apis-Hristovich kontra Lakorda*-ügyben (C-545/07) hozott döntése, amelynek tárgya a jelen ügy szerinti termékhez nagymértékben hasonló, moduláris módon felépített, elektronikus jogszabálygyűjtemény-adatbázis *sui generis* védelme volt a kimásolás, illetve újrahasznosítás tekintetében, az eljárás során azonban fel sem merült, hogy az említett termék ne állna *sui generis* oltalom alatt.

Az Sztj. 84/A. §-a szerint a *sui generis* védelmet élvező adatbázis esetében a kimásolás és az újrahasznosítás minősül engedélyköteles felhasználásnak, amely engedély fejében a felhasználó díjat köteles fizetni. Az eljáró tanács az ÁSZF X.1. pont szerinti „használati jogot” úgy értelmezi, hogy az az adatbázis tartalmi elemeinek érzékelését biztosítja a megkereső ügyfelei számára. Az ÁSZF X.5. pontja azonban a *sui generis* adatbázis „továbbhasznosítását”, az Sztj. fogalomrendszere szerinti újrahasznosítását, illetve „másolását”, az Sztj. fogalomrendszere szerinti kimásolását kifejezetten kizárja. Ahogy pedig arra az eljáró tanács

korábban utalt, felhasználási szerződés kötése a jogtárszoftver felhasználását meghaladóan akkor lenne szükség, ha a *sui generis* adatbázis hasznosítását a megkereső – a hatályos Általános Szerződési Feltételekben meghatározottnál szélesebb körben – kívánná engedélyezni ügyfelei számára. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy engedély megadására egyébként nincs is szükség azokban az esetekben, amikor a *sui generis* oltalmat élvező adatbázis előállítójának a kimásolásra, illetve újrahasznosítására vonatkozó jogát az Szt. korlátozza [pl. az Szt. 84/B. §-ának (1) bekezdése].

Ebből következően a ügyfelektől szedett díjat akkor lehetne a „szerzői joghoz kapcsolódó jog által védett teljesítménye felhasználási engedélye fejében kapott díjnak tekinteni”, ha annak ellenében az ügyfél az adatbázis kimásolására, illetve újrahasznosítására kapna jogot. Ebben az esetben sem lehetne azonban az ügyfelek által fizetett díj egészét a *sui generis* adatbázis hasznosítása ellenében fizetett díjnak tekinteni, mivel a megkereső több, a szerzői jogi törvény tárgyi hatálya alá nem tartozó szolgáltatást (például DVD határidőre történő kézbesítése, adatbázis frissítése, ügyfélszolgálat biztosítása) is nyújt ügyfeleinek.

Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Mlinarics József, a tanács szavazó tagja

TÁRSASJÁTÉK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-06/09/1

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A bíróság által feltett kérdések

A bíróság felkéri a Szerzői Jogi Szakértő Testületet, hogy a tárgyban jelzett peres eljárásban a következő kérdésekre nézve készítsen szakértői véleményt.

1. A periratokhoz csatolt, „Éld az életed!” című társasjáték egésze vagy azon belül a megalkotott játékszabály, amely a társasjáték lényegét adja, szerzői jogi oltalom alá eső alkotásnak tekinthető-e, vagy sem.
2. Amennyiben szerzői jogi védelem alá eső alkotásról lehet beszélni, állapítsa meg a szakértő, hogy a per jelenlegi alperese részéről a felperesek által sem vitatott együttműködés során kifejtett tevékenység vagy a megrendelő elvárásai, utasításai stb., az alkotói folyamat részének tekinthető-e, s ilyenformán a játékszabály megalkotói között szerzőtársaként értékelhető-e a tevékenysége.

3. Amennyiben J. K. maga is alkotó módon járult hozzá a társasjáték létrejöttéhez, akkor szíveskedjenek J. K. szerzői részarányát is véleményezni.

Az eljáró tanács válasza

Ad 1.

1.1. A peres felek jogelődjei 2004. december 1-jén megbízási szerződést kötöttek, amelyben az alperes jogelődje azzal bízta meg a felperes jogelődjének gazdasági társaságát, hogy az alperesi jogelőd kiadó által 2005-ben megjelentetni kívánt fogyasztási társasjáték előállításával kapcsolatos koordinálási feladatokat – ami a grafikai és nyomdai munkálatok megszervezéséből és lebonyolításából, valamint a játékszabály elkészítéséből állt – lássa el. A szerződés 2. pontjában a megbízott feladatai között szerepel többek között a következő rendelkezés: „*az egyedi játékszabály egyeztetett határidőre való elkészítése, nem lehet azonos más játékok játékszabályával!*”. A szerződő felek megállapodása szerint a megbízási díjat két részre bontották, amelyből nettó 300 000 Ft a játékszabály határidőre történő, megfelelő szintű elkészítéséért, és nettó 400 000 Ft a koordinálási feladatok ellátásáért járt a felperesi jogelődnek.

1.2. A feltett kérdésnek, vagyis annak megválaszolásához, hogy a „társasjáték egésze, vagy azon belül a megalkotott játékszabály ... szerzői jogi oltalom alá eső alkotásnak tekinthető-e”, először is a játékszabály szerzői jogi védelemképességével kell foglalkozni.

A játékszabályok tekintetében az eljáró tanács azt vizsgálta, hogy vajon megfelel-e az 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1. § (1) bekezdésében deklarált általános elvnek, miszerint az védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat, mégpedig a (3) bekezdés szerint azokat az alkotásokat, amelyek a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel bírnak, figyelembe véve azt, hogy a védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől. A szerzői jog az említett körbe tartozó alkotások kifejezési módját, a gondolat kifejtés belső és külső megnyilatkozását védi (pontosabban ezekre nézve ad bizonyos kizárólagos jogokat). Ez a védelem azonban nem terjed ki a benne foglalt tartalomra, cselekményre, alapelve, gondolatra. A társasjátékok játékszabálya maga a játék tartalma, menete, az eljárási algoritmus, amit ilyenként az Szt. 1. § (6) bekezdése kifejezetten kizár a szerzői jogi védelemből: „Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.”

Az eljáró tanács álláspontján az a körülmény sem változtat, hogy a felperes csatolta az Artisjus Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület 2005. április 5-én kelt, 050405004T azonosító szám alatt nyilvántartásba vett, műpéldányról szóló tanúsítványát. Ennek tanúsága szerint az „Éld az életedet!” játékmenet-leírás szerzője E. É. Azonban maga a tanúsítvány is tájékoztatja a bejelentőt arról a jogi tényről, hogy a tanúsítvány nem keletkeztet szerzői jogot,

hiszen a szerzői jogi védelem nem függhet formális jogi aktustól, mint például műbejelentés, bejegyzés, letétbehelyezés stb. A peres iratokhoz csatolt Artisjus-tanúsítvány legfeljebb a műpéldány azonosíthatóságát és készítője személyének bizonyítását segítheti elő.

1.3. A társasjátékok szabályainak, menetének leírása elvileg, adott esetben, amint erre az SZJSZT-42/07/1 számú szakvélemény is rámutat, önmagában lehet egyéni, eredeti módon kifejtett irodalmi alkotás, vagyis szerzői mű. Az erre vonatkozó jogok azonban élesen elválnak az 1.2. pontban leírt tartalomra, játékmenetre vonatkozó jogosultságoktól: ugyanaz a tartalom, cselekmény, gondolat, akár játékszabály is másképpen, más által a szerzői jog szempontjából szabadon, engedély és díjfizetés nélkül leírható, felhasználható. Az egyéni-eredeti módon történt játékszabály-leírás viszont csak a szerző engedélyével többszörözhető, adható ki, közvetíthető a nyilvánossághoz.

Az „Éld az életed!” című játékszabály-leírás a tartalomhoz, az elvekhez képest nem mutat sok szabadon kihasznált szellemi mozgástérre, nem mutatja az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyeit. A leírás nem minősül szerzői alkotásnak.

1.4. Mindazonáltal nem vitás, hogy egy társasjáték megalkotása, szabályának kidolgozása szellemi tevékenység eredménye. Ez az eredmény védelemben részesülhet a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) 86. § (3) bekezdése alapján, amennyiben megfelel az ott szabályozott törvényi követelményeknek. A hivatkozott jogszabályhely ugyanis akként rendelkezik, hogy a törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok – például a szerzői jogról szóló törvény – nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és közkinccsé még nem váltak. A Ptk. 86. § (3) bekezdésének tárgyi hatálya alá tartozó szellemi alkotásokat addig illeti meg a törvény védelme, amíg azok nem válnak közkinccsé. A peres iratok között adat található arra nézve, hogy bár a perbeli társasjátéokra nem volt megfelelő kereslet, nyilvánosságra került.

1.5. A társasjáték egésze – a doboz, a tábla mezői, a kártyák és a játékpénzek – grafikai megjelenése olyan összbenyomást kelt, amely eléri az egyéni, eredeti jellegű grafikai szerzői mű szintjét. A társasjátéknak ez a része tehát az Szjt. 1. § (2) bekezdés *h*) pontja alá tartozó képzőművészeti alkotás, amely a szerzői jogi védelem tárgya.

Ad 2. és Ad 3.

2.1. Az első kérdésre adott válaszból következően az eljáró tanács véleménye szerint a szerzői jog eredeti alanyának azonosítása és az esetleges szerzőtársak egymás közötti viszonyainak, szerzőségük arányának megállapítása – a szerzői jog szempontjából – csak a társasjáték grafikai megjelenése tekintetében szükséges. Ezekre nézve a peres iratok nem adnak eligazítást az eljáró tanács részére, de erre kérdés sem irányult.

A grafikus jogait és a peres felekkel fennálló jogviszonyát illetően természetesen jelentősége van annak, hogy vele ki, milyen megbízási és szerzői jogi felhasználási szerződést kötött.

Megjegyezzük, hogy a megrendelő egy alkotófolyamatban közölt elvárásai, tanácsai, utasításai soha teszik a megrendelőt alkotóvá, szerzőtárssá.

Összefoglalóan

Ad.1. A periratokhoz csatolt, *Éld az életed!* című társasjáték egésze vagy azon belül a megalkotott játékszabály szerzői jogi oltalom alá eső alkotásnak nem tekinthető.

Ad. 2. és 3. Az első kérdésre adott válasz folytán tárgytalan.

Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Szilágyi István, a tanács előadó tagja
Benczúr Gyula, a tanács szavazó tagja

Válogatta és összeállította: dr. Kiss Zoltán